

REINTRODUKCE UMĚLE ODCHOVANÝCH MLÁĐAT RAROHA VELKÉHO (FALCO CHERRUG) DO VOLNÉ PŘÍRODY

Petr Horák

Jedna z možností, jak pozvednout a udržet stavy těch nejvzácnějších dravců ve volné přírodě je reintrodukce mláďat z umělých chovů v zajetí do jejich přirozeného prostředí.

V roce 1984 byla v rámci úkolu R-4 MK ČSR Umělý odchov sokolovitých dravců *Falco cherrug* a *Falco peregrinus* z odchovů odchovny dravců v Miloticích vypuštěna do volné přírody dvě mláďata *Falco cherrug*. První mládě raroha se přidalo do hnízda volně žijícího páru raroha velkého, druhé mládě se pokusně odchovalo v hnízdě káně lesní *Buteo buteo*. Protože chybějí konkrétní zkušenosti s umělým odchovem, zmíním se o průběhu každého případu zvlášť.

REINTRODUKCE MLÁDĚTE V PŘIROZENÉM HNÍZDĚ RAROHA VELKÉHO (FALCO CHERRUG)

Hnízdo bylo nalezeno 22. 4. 1984 jako náhradní snůška. První snůška byla tomuto páru odebrána z ohroženého hnízda, kde nebyla naděje na úspěšné vylíčení mláďat. V této době samice již pevně seděla. Hnízdo se dále pravidelně kontrolovalo nejméně dvakrát týdně z pozorovatelné vzdálenosti 150 m. Mláďata se líhla kolem 15. 5. 1984 a ze tří mláďat dvě mláďata uhynula během prvních 14 dní. Proto bylo rozhodnuto přidat ke zbývajícím mláďetům další mládě z odchovny z Milotic. Od tohoto data jsem hnízdo sledoval denně několik hodin a nejdůležitější poznatky shrnuji v krátkém přehledu.

Vlastní reintrodukce byla provedena 9. 6. 1984 v 16 hodin. Původní mládě v hnízdě bylo ve stáří 25 dní, mládě z Milotic 31 dní. Mládě jsem před vynese-

ním do hnízda důkladně nakrmil. Mláďata se na hnízdě k sobě chovala klidně, nepozoroval jsem žádné vzájemné napadání. Dodané mládě obcházel zpočátku po okrajích hnízda a zvědavě pohlíželo dolů, později mláďata ležela klidně vedle sebe. Samice přilétala přímo na hnízdo až za čtyři hodiny, a do té doby pouze několikrát přelétla kolem ve větší vzdálenosti. Usedla na jeho okraj, po chvíli přeskočila na větev metr od hnízda, kde seděla do úplného setmění. Krmení mláďat bylo pozorováno až druhého dne dopoledne. Samice krmila bez rozdílu obě mláďata a po jejich nakrmení seděla si hodinu na větvi těsně u hnízda. V celém dalším týdnu nebyly pozorovány v chování mláďat žádné velké změny.

16. 6. 1984 se od rána velmi zvýšila aktivita mláďat, která často usilovně cvičila letky. Krmení zde až doposud probíhalo v klidu, avšak nyní bylo velmi bouřlivé. Na druhý den bylo starší reintrodukované mládě ve stáří 39 dní poprvé mimo hnízdo, na větvi asi 1,5 m od hnízda. Ještě ten den se však tito ptáci vrátili při odpoledním krmení do hnízda.

19. 6. 1984 nalezl ing. Musil starší mládě na zemi pod hnízdem, které patrně vyskočilo po úleku při průjezdu traktoru pod hnízdem. Mládě bylo vyneseno zpět do hnízda. Dopoledne dne 20. 6. 1984 byla mláďata ve stáří 36 a 42 dní na hnízdě, později bylo starší mládě pozorováno mimo hnízdo. Odpoledne přilétla samice na vedlejší strom, křikem vyprovokovala mladší mládě, které vylétlo za starším na větev nad hnízdo. Žádalo po samici potravu a po 15 minutách se vrátilo zpět do hnízda. Starší mládě reagovalo poplašeně na hluk letadla, které prolétlo nízko nad hnízdem a také se vrátilo do hnízda. Při večerní kontrole byla obě mláďata ve větvích tři metry od hnízda. Mláďata se na noc do hnízda nevrátila. Druhý den byla pozorována samice s potravou, jak láká mláďata k sobě. Mláďata si jí nevsímal a klidně seděla dál mimo hnízdo, proto samice položila potravu na hnízdo a odletěla. Tento den a další dva dny se mláďata pohybovala v koruně stromu a hnízdo navštívila pouze za potravou. Naposledy byla mláďata na hnízdišti pozorována 26. 6. 1984 dopoledne vysoko v koruně hnízdního stromu a odpoledne vlivem silného větru a deště přímo na hnízdě. V dalších dnech mláďata hnízdiště definitivně opustila a pohybovala se v jeho širším okolí.

REINTRODUKCE MLÁDĚTE RAROHA VELKÉHO (FALCO CHERRUG) V HNÍZDĚ KÁNĚ LESNÍ (BUTEO BUTEO)

Tento pokus se uskutečnil na základě často probírané otázky reintrodukce sokola a raroha ve velkých městech pomocí adoptivních rodičů, např. poštolky obecné. I když příbuznost druhu dává určité šance na úspěch, přesto byla vybrána raději káně lesní. Pokus měl prověřit možnosti reintrodukce mláďat raroha ve volné přírodě, kde přirozených hnízd neustále ubývá, dále chování mláďete na hnízdě a reakci adoptivních rodičů na něj.

Bylo prověřeno asi 15 hnízd káně lesní (*Buteo buteo*). Hnízda byla vybrána podle tří základních podmínek:

1. u hnízda je možno zajistit absolutní klid;
2. je možno dokonale pozorovat chování dospělých ptáků a mláďete na hnízdě, a to jednak z posedu přes oplocenku sledovat dění na hnízdě dalekohledem zvětšujícím 20krát a jednak 14 dní před vlastním pokusem vystavět kryt asi 10 m od hnízda ve výšce 25 m, přičemž lze přímo pozorovat mláďe při krmení;
3. při opuštění hnízda musí mít mláďe možnost výletu do volného prostoru a možnost kontaktu s již vyletěnou rodinou rarohů; lokalita s přirozeným hnízdem je od tohoto místa vzdálena necelých 400 m; předpokládalo se, že by se rarozi vylétající za potravou mohli dostat do kontaktu s tímto mláďetem.

V hnízdě vytypovaném k pokusu byla dvě původní mláďata káně lesní ve stáří asi 35 dní, dokonale opeřená. Reintrodukované mláďe bylo v době zahájení pokusu ve stáří 3 týdnů ještě celé v prachovém peří. Protože zatím nebyly získány žádné zkušenosti, jak dospělé káně mláďe přijmou, byla nejprve provedena mezivýměna. Původní mláďata kání byla přenesena na jiné hnízdo a do jejich hnízda bylo vloženo mláďe ještě ze dvou třetin v prachovém peří. Káně toto mláďe okamžitě přijaly, při krmení samice mláďeti trhala větší kusy potravy, což byl důležitý moment, protože se předpokládalo, že původní mláďata byla na hnízdě mnohem samostatnější. Mláďe bylo na hnízdě ponecháno dva dny, během nichž jsme sledovali množství donášené potravy. Za 10 pozorovacích hodin byla potra-

va přinesena celkem 7krát.

18. 6. 1984 bylo mládě káně lesní vyměněno za mládě raroha velkého (stáří mláděte 24 dní). Za dvě hodiny přilétla samice s hrabošem v zobáku poprvé k hnízdu. Sedla na větev těsně u hnízda, zkoumala hnízdo a okolí. Po 5 minutách přeskočila do hnízda, chovala se klidně a trhala mláděti kořist. Mládě na ni zprudka doráželo a bralo potravu. Samice se zřejmě prudkých výpadů lekala a odskočila na větev vedle hnízda. Mládě hltalo zbytek kořisti samo. Potravu, kterou přinesl samec a hodil do hnízda, si mládě nevšímalo. Teprve za hodinu přilétla na hnízdo samice bez potravu a hraboše trhala a krmila jím mládě.

Dále jsme hnízdo nepřetržitě sledovali až do stáří mláděte 37 dní (celkem 84 pozorovacích hodin, z toho 20 hodin pozorování z úkrytu). Za tuto dobu byla na hnízdo donesena potravu 32krát, z toho 26krát hraboš, 3krát krtek, 2krát bažantí slepice a jednou užovka. Bažantí slepice donesly káně na hnízdo během jednoho dne po posečení louky nedaleko hnízda.

Z dalších poznatků se zmíním pouze o nejzávažnějších změnách v chování mláděte a dospělých kání. Již druhý den byla pozorována změna v krmení mláděte. Při krmení mládě dělalo na samici tak prudké výpady, že ji málem shodilo z hnízda. Po několika marných pokusech trhat mláděti potravu na hnízdě, hodila samice potravu do hnízda a z vedlejšího stromu pozorovala, jak mládě polyká hraboše celého. V dalších dnech se samice na hnízdě už vůbec nezdržovala, kořist trhala a připravovala mláděti mimo hnízdo a okamžitě po předání potravu hnízdo opouštěla. Samec se objevoval u hnízda velmi zřídka a pokud donesl potravu, nikdy na hnízdo nesedl, ale do hnízda ji hodil nebo položil na jeho okraj. Samici od samce se podařilo identifikovat podle bílého kořene ocasu samice. Tento rozlišovací znak byl patrný už při sezení na vejcích. Při pozorování z krytu ve stáří mláděte 26 dní se samice dopoledne pokoušela mládě ještě krmit, odpoledne již mláděti kořist pouze podala a hnízdo okamžitě opustila. Mládě si dokázalo poradit i s většími sousty, která samice připravila, a samo si kořist trhalo.

Opeřování probíhalo normálně, ve stáří 32 dní bylo mládě již dobře opeřené, prachové peří mělo pouze na hlavě a částečně na spodní straně břicha. V tomto stáří začalo být také velmi aktivní a bouřlivě reagovalo na náhodné přelety jiných dravců kolem hnízda zuřivým máváním křídly a silným ozýváním (hnízdlo bylo umístěno ve stěně lesa na kraji velké oplocenky). 29. 6. 1984 takto přeletěl v těsné blízkosti hnízda dvakrát za sebou dospělý raroh. Mládě, které na hnízdě zuřivě křičelo a mávalo křídly, musel vidět.

První mládě opustilo hnízdo a převzalo od samice potravu na větvi mimo hnízdo ve stáří 33 dní. Naposledy bylo mládě z úkrytu pozorováno ve stáří 37 dní. Mládě bylo v této době již celé opeřené, takřka bez prachového peří, až na malé zbytky pod křídly. Mládě často nastavovalo letky proti větru, usilovně jimi mávalo a nadskakovalo na hnízdě. Předání potravy na hnízdě bylo bleskové, hraboše mládě polykalo během několika vteřin. Mládě reagovalo na přilétající samici už na velkou vzdálenost a vždy se velmi hlasitě ozývalo.

Po takřka 24 dní nepřetržitě trvajícím sledování hnízda jsem musel místo opustit. Při návratu 6. 7. 1984 nebylo mládě na hnízdě ani v jeho okolí nalezeno. V tomto týdnu bylo velmi deštivé počasí a stav hnízda napovídal, že není opuštěno více než 2 dny. Zásah člověka lze vyloučit. Mládě bylo dostatečně vyspělé, lze tedy předpokládat, že ve stáří 40 - 41 dní hnízdo opustilo natrvalo. V této době se předtím vyvedená rodina rarohů pohybovala v okruhu 300 - 1000 m. Mládě se mohlo přidružit k druhým, již létajícím mláďatům, avšak protože se celá rodina pohybovala po dosti velkém, špatně přehledném území, nepodařilo se to přesně zjistit.

Výsledek tohoto pokusu nemůže ještě vést k obecným závěrům, avšak pro další práci byly tím získány cenné poznatky a zkušenosti.

Adresa autora:

Petr Horák
bří Sousedíků 1081
760 00 Gottwaldov